

ELEKTRON HUKUMAT VA ELEKTRON RAQAMLI IMZONING QO'LLANILISHI

Daminova B. E.

Qarshi davlat universiteti dotsenti
Qarshi shahri, O'zbekiston.

Aliyev R. A.

Qarshi davlat texnika universiteti talabalasi
Qarshi shahri, O'zbekiston.

Abduhalimova X. S.

Qarshi davlat texnika universiteti talabalasi
Qarshi shahri, O'zbekiston.

Umirova M. A.

Qarshi davlat texnika universiteti talabalasi
Qarshi shahri, O'zbekiston.

Annotatsiya. Maqolada elektron hukumat va elektron raqamli imzo zamonaviy davlat boshqaruvi va huquqiy tizimlarda ma'lumotlarni tezkor va xavfsiz ishlashni ta'minlashga yordam beradigan asosiy vositalardan hisoblanishi haqida fikr yuritilgan. Elektron hukumat davlat xizmatlarini raqamlashtirish va onlayn platformalar orqali taqdim etishni, shuningdek, fuqarolar, biznes va davlat organlari o'rtasidagi muloqotni soddalashtirishni maqsad qilgan tizimni anglatadi. Elektron raqamli imzo esa, shaxsni tasdiqlash va hujjatlarni rasmiylashtirishda ishlatiladigan xavfsiz elektron vositadir.

Kalit soʻzlar. Elektron hukumat, tezlik, shaffoflik, tezkorlik, xavfsizlik, quvvatlash, ERI, tizimga kirish va autentifikatsiya hujjatning yaxlitligi, davlat xizmatlari, onlayn imzolash.

APPLICATION OF E-GOVERNMENT AND E-DIGITAL SIGNATURE

Daminova Barno Esanovna
Associate Professor of Karshi State University
Karshi city, Uzbekistan.

Aliyev Ramozon Akram ugli
student of Karshi State Technical University
Karshi city, Uzbekistan.

Abduhalimova Khursandoy Sohob kizi
student of Karshi State Technical University
Karshi city, Uzbekistan.

Umirova Makhliyo Abdurashid kizi
student of Karshi State Technical University
Karshi city, Uzbekistan.

Annotation. The article discusses the idea that e-government and electronic digital signatures are key tools that help ensure fast and secure data processing in modern public administration and legal systems. E-government refers to a system that aims to digitize and provide public services through online platforms, as well as simplify communication between citizens, businesses and government agencies.

An electronic digital signature is a secure electronic tool used to verify identity and execute documents.

Keywords. E-government, speed, transparency, agility, security, support, EDS, system login and authentication, document integrity, public services, online signing.

Аннотация. В статье утверждается, что электронное правительство и электронные цифровые подписи являются ключевыми инструментами, помогающими обеспечить быструю и безопасную обработку данных в современных системах государственного управления и права. Электронное правительство — это система, направленная на оцифровку и предоставление государственных услуг через онлайн-платформы, а также на упрощение коммуникации между гражданами, предприятиями и государственными учреждениями. Электронная цифровая подпись — это защищенный электронный инструмент, используемый для проверки личности и подписания документов.

Ключевые слова. Электронное правительство, скорость, прозрачность, гибкость, безопасность, поддержка, ЭЦП, вход в систему и аутентификация, целостность документов, государственные услуги, онлайн-подписание.

Elektron hukumat — bu davlat organlari va fuqarolar o'rtasidagi munosabatlarni raqamli texnologiyalar yordamida boshqarish, davlat xizmatlarini onlayn platformalarda taqdim etish va ma'lumotlarni elektron shaklda uzatish jarayonidir. Bu tizimning asosiy maqsadi davlat xizmatlarini samarali, tezkor va shaffof qilishdir.

Elektron xizmatlar: Fuqarolar va biznes sub'ektlari uchun davlat xizmatlarini onlayn tarzda ko'rsatish. Masalan, soliq to'lovlarini amalga oshirish, fuqarolik holati hujjatlarini olish, imtiyozlar uchun ariza berish va boshqa ko'plab xizmatlar.

Onlayn portal va tizimlar: Davlat organlari tomonidan foydalanuvchilarga taqdim etilayotgan xizmatlar uchun elektron platformalar. Bu tizimlar orqali fuqarolar va biznes sub'ektlari barcha kerakli hujjatlarni ariza shaklida to'ldirish, onlayn ro'yxatdan o'tish va murojaatlar yuborishlari mumkin.

Ma'lumotlar bazalari va integratsiya: Turli davlat organlari o'rtasida ma'lumotlarni almashish va integratsiya qilish. Bu tizimlar davlat organlarining bir-biri bilan hamkorlik qilishini ta'minlaydi va xizmatlarni tezkor ko'rsatishni osonlashtiradi.

1. Xavfsizlik va shaffoflik: Elektron hukumat tizimlarida ma'lumotlar xavfsizligi juda muhim. Fuqarolar va bizneslarning shaxsiy ma'lumotlari himoyalangan bo'lishi kerak, shuningdek, barcha jarayonlar shaffof va ishonchli bo'lishi zarur.

Elektron hukumatning foydalari:

- Tezlik: Davlat xizmatlariga ariza berish, hujjat olish va boshqa ko'plab jarayonlarni tez va samarali bajarish imkoniyati.
- Xavfsizlik: Ma'lumotlarni saqlash va uzatishda zamonaviy xavfsizlik texnologiyalaridan foydalanish, masalan, shifrlash va autentifikatsiya.
- Shaffoflik: Davlat xizmatlarining har bir bosqichi shaffof bo'lib, fuqarolar tizimdagi harakatlarni kuzatib borishi mumkin.
- Quvvatlash: Fuqarolarga eng kerakli xizmatlarni uzoqdan turib olish imkonini yaratadi, bu esa ularning vaqtini tejaydi.
- Biroq, ba'zi davlatlarda raqamli infrastrukturani yaratish va fuqarolarni bu tizimlarga o'rgatish vaqti talab qilishi mumkin.

2. Elektron raqamli imzo (ERI)

Elektron raqamli imzo (ERI) — bu elektron hujjatlarni imzolashda foydalaniladigan, shaxsni tasdiqlovchi xavfsiz vositadir. ERI, an'anaviy imzo o'rnini bosib, elektron hujjatlarni rasmiylashtirishni imkonini beradi va qonuniy kuchga ega bo'lgan hujjatlar sifatida qabul qilinadi.

Elektron raqamli imzoning asosiy vazifalari:

1. Shaxsni tasdiqlash: ERI foydalanuvchining haqiqiyligini tasdiqlash uchun ishlatiladi. Bu tizimda imzo faqat shaxsga tegishli bo'lishi va uni tasdiqlovchi kalitlarga ega bo'lishi zarur.

2. Hujjatning yaxlitligini ta'minlash: ERI yordamida imzolanadigan hujjatlarning ma'lum bir vaqtda o'zgartirilmaganligi tekshiriladi. Bu hujjatning o'zgartirilishiga yo'l qo'ymaydi va imzolanayotgan matnni himoya qiladi.

3. Elektron hujjatning qonuniyligini ta'minlash: Elektron raqamli imzo an'anaviy imzo kabi, hujjatning rasmiy va qonuniy kuchga ega bo'lishini ta'minlaydi. Bu, masalan, shartnomalar, kelishuvlar va boshqa rasmiy hujjatlar uchun muhimdir.

Elektron raqamli imzoning asosiy foydalari:

1. Tezlik va samaradorlik: Hujjatlarni tezda elektron tarzda imzolash imkonini beradi, bu esa jarayonlarni tezlashtiradi.

2. Xavfsizlik: Elektron raqamli imzo hujjatlarni shifrlash orqali hujjatlarni xavfsizligini ta'minlaydi. Shuningdek, ERI yordamida hujjatlar faqat imzo qo'ygan shaxs tomonidan tasdiqlanadi.

3. Xarajatlarni tejash: An'anaviy imzolash va hujjatlarni chop etishning o'rniga elektron imzo ishlatish orqali resurslarni va vaqtni tejash mumkin.

4. Huquqiy ahamiyat: Elektron raqamli imzo jahon miqyosida huquqiy ahamiyatga ega bo'lib, elektron hujjatlar va shartnomalar jismoniy imzolar bilan teng huquqiy kuchga ega bo'ladi.

Elektron raqamli imzoning ishlash prinsipi:

- Asimmetrik shifrlash: ERI ishlashida asimmetrik shifrlash texnologiyasidan foydalaniladi. Har bir foydalanuvchida ikkita kalit mavjud — xususiy kalit (private key) va ommaviy kalit (public key). Foydalanuvchi xususiy kalit yordamida hujjatni imzolaydi, va ommaviy kalit yordamida bu imzo tasdiqlanadi.

- Tizimga kirish va autentifikatsiya: Elektron raqamli imzolar odatda maxsus sertifikatlar orqali ta'minlanadi, bu esa foydalanuvchining haqiqiylikini tasdiqlashni osonlashtiradi.

- Hujjatning yaxlitligi: ERI yordamida hujjatni imzolashda, uning o'zgartirilmasligi va haqiqiylik ta'minlanadi.

Davlat xizmatlari: Elektron hukumat tizimlari orqali fuqarolar soliq to'lovlarini amalga oshirish, fuqarolik holati to'g'risidagi hujjatlarni olish, sug'urta dasturlarida qatnashish va boshqa davlat xizmatlaridan foydalanishlari mumkin.

Onlayn imzolash: ERI yordamida davlat va biznes sektorlari o'rtasidagi shartnomalar va kelishuvlar elektron shaklda imzolanadi, bu esa vaqtni tejaydi va jarayonni tezlashtiradi.

Elektron ta'lim va ish hujjatlari: Elektron imzolarni ta'lim muassasalarida diplomlar, attestatlar va boshqa rasmiy hujjatlarni imzolashda ishlatish mumkin.

Mahalliy va xalqaro savdo: Elektron raqamli imzo yordamida xalqaro shartnomalar va hujjatlar rasmiylashtiriladi va qonuniy kuchga ega bo'ladi.

Elektron hukumat va elektron raqamli imzo zamonaviy davlat boshqaruvi va huquqiy tizimlarining ajralmas qismlariga aylanmoqda. Elektron hukumat davlat xizmatlarini yanada samarali va tezkor qilishga yordam beradi, elektron raqamli imzo esa hujjatlarning xavfsizligini ta'minlab, qonuniy ahamiyatga ega bo'lishini ta'minlaydi. Bu tizimlar fuqarolarning va biznesning davlat bilan munosabatlarini osonlashtiradi va davlat xizmatlarining shaffofligini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Raximov N., Primqulov O., Daminova B. Basic concepts and stages of research development on artificial intelligence //2021 International Conference on Information Science and Communications Technologies (ICISCT). – IEEE, 2021. – C. 1-4.

2. Raximov N. et al. As a mechanism that achieves the goal of decision management //2021 International Conference on Information Science and Communications Technologies (ICISCT). – IEEE, 2021. – C. 1-4.

3. Esanovna D. B. UDK: 372.881 Criteria for evaluating the effectiveness of the education system //akhmedova mehrinigor bahodirovna///methodology and methods of linguoma'naviyatshunoslic as a subject38 akhmadjonova baxora jarkinovna, nasreddinova farzona shukhratovna///borrowings from english into russian and uzbek in the use of medical terminology. – Т. 42. – С. 33.

4. Даминова Б. Э. Сравнительный анализ состояния организации многоуровневых образовательных процессов //Экономика и социум. – 2023. – №. 1-2 (104). – С. 611-614.

5. Esanovna D. B. et al. ELECTRONIC TEXTBOOK AS A BASIS FOR INNOVATIVE TEACHING //MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN. – С. 660.

6. Daminova B. Algorithm of education quality assessment system in secondary special education institution (on the example of guzor industrial technical college) //International Scientific and Practical Conference on Algorithms and Current Problems of Programming. – 2023.

7. Якубов М., Даминова Б., Юсупова С. Формирование и повышение качества образования с помощью образовательных информационных технологий //International Scientific and Practical Conference on Algorithms and Current Problems of Programming.-2023.

8. GAUSS D. B. E. ITERATION METHODS FOR SOLVING A SYSTEM OF LINEAR ALGEBRAIC EQUATIONS //Экономика и социум. – 2024. – №. 2. – С. 117.

9. Esanovna D. B. Modern Teaching Aids and Technical Equipment in Modern Educational Institutions //International Journal of Innovative Analyses and Emerging Technology. – Т. 2. – №. 6.

10. Даминова Б. Э. ПРИНЦИПЫ И ТРЕБОВАНИЯ АДАПТАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ИЗМЕНЯЮЩИХСЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ //Yosh mutaxassislar. – 2023. – Т. 1. – №. 8. – С. 31-36.

11. Даминова Б. Э., Якубов М. С. Проблемы защиты от внешних и внутренних информационных угроз //Труды Северо-Кавказского филиала Московского технического университета связи и информатики. – 2013. – №. 1. – С. 306-308.

12. Daminova B. ACTIVATION OF COGNITIVE ACTIVITY AMONG STUDENTS IN TEACHING COMPUTER SCIENCE //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF EDUCATION AND COMPUTER SCIENCES (CAJECS). – 2023. – Т. 2. – №. 1. – С. 68-71.

13. Kaynarov F. Z. THEORETICAL FOUNDATIONS FOR THE CREATION OF ELECTRONIC TEXTBOOKS FOR DISTANCE EDUCATION //Экономика и социум. – 2024. – №. 2-2 (117). – С. 169-175.

14. Кайнаров Ф. З. ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ПРИКЛАДНОЙ МАТЕМАТИКИ //Экономика и социум. – 2023. – №. 1-2 (104). – С. 619-622.

15. Kaynarov F. APPLICATION OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN MEDICINE //International Scientific and Practical Conference on Algorithms and Current Problems of Programming. – 2023.